

Šta sve preduzetnik treba da zna?

**Osnove poslovanja,
poreski sistem i
osnove računovodstva**

Rade Bojović, Branka Vuksanović

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

With the support of

Diversity of
Cultural Expressions

Ovaj e-book pripremljen je u okviru projekta „Razvoj kulturnih i kreativnih industrija kao dio održivog ekonomskog sektora u Crnoj Gori“ koji realizuje Institut za preduzetništvo i ekonomski razvoj - IPER, uz finansijsku podršku Međunarodnog fonda za kulturnu raznolikost UNESCO.

Materijal su pripremili Rade Bojović, Izvršni direktor Media d.o.o i Branka Vuksanović - Osnivačica Spin d.o.o i ovlašćena revizorka.
Lektura i korektura: Institut za preduzetništvo i ekonomski razvoj - IPER

POKREĆEŠ BIZNIS? POČNI DA RAZMIŠLJAŠ I O POREZIMA

*lura non in singulas personas,
sed generaliter constituuntur*

[Zakoni se ne donose za pojedince nego za sve]

Razmišljate o pokretanju biznisa? Ili ste već postali preduzetnik i dio poslovne zajednice? U svakom slučaju, slijedili ste sopstvene afinitete i poslovne ciljeve. Opredijelili ste se za prodaju nekretnina, trgovinu, zanatsku radionicu, ugostiteljstvo, saobraćaj, IT usluge, grafički dizajn, konsultantske poslove ili nešto sasvim deseto. U poslovnom smislu nije svejedno što ste odabrali, ali u pravnom smislu, što god da ste odabrali, postoje uslovi, procedure i pravila od kojih ne možete pobjeći. Naravno, ukoliko hoćete da razvijate legalan biznis i ako ne želite biti dio sivog tržišta ili da stalno strijepite od inspeksijskog nadzora, ma koliko takav nadzor mogao bio prijeteći, trajav ili koruptivan. I da ne zaboravimo: legalan biznis isključuje i sklonost prema kriminalnim organizacijama, za koje se po pomodnom Krivičnom zakoniku lako brojčano kvalifikovati. Za početak su dovoljna samo tri pohlepna ortaka, odsustvo želje za poštenim i zakonitim biznisom i nešto talenta za razne oblike fizičkog ili virtuelnog privrednog kriminala.

Ali hajde da odbacimo misli o prevarantskom biznisu i vratimo se razumnoj poslovnoj ideji o normalnom preduzetništvu. Naime, nema normalnog preduzetništva ako ćete ignorisati poslovna pravila i standarde, državne i lokalne propise ili ako ćete na pomisao o »nekom tamo« pravnom okviru samo odmahnuti rukom. Jer, uslov za dobar biznis nije samo tržišna kreativnost ili inovativno »pakovanje« proizvoda i usluga, već i razumijevanje značaja pravnih pravila za kvalitetno, pošteno i uspješno poslovanje. Međutim, odmah treba raskrstiti sa mišljenjem da je zakonito poslovanje lakše od poslovnog mućenja. Lakše je mutiti ali to nas ponovo vraća na priču o trojici pohlepnih ortaka i - ovlašćenjima specijalnog tužilaštva. Da zaključimo, nije lakše od

mućenja ali je zdravije, poštenije i superiornije. I nije lako zakonito raditi, ali zar je lako živjeti i tako poslovati. Ali, što bi stari Rimljani rekli »cum ira est studio« ili »s trudom i zalaganjem« sve može postati riješivo iako nije lako. I nije jeftino. Konačno, i ne treba

da bude lako i jeftino. Jer sve što je lako i jeftino i nije vrijedno posebnog napora. Zato se valja potruditi i u vezi sa temeljnim razumijevanjem poslovnog prava i ovladati dosadnim propisima koje moramo znati ako ne želimo da lutamo u biznisu ili da nas poslovanje košta više nego što je razumno.

I još nešto: važno je shvatiti da se u biznisu ne igrate sa poslovičnim crnogorskim sindromom a to je da glumite »stručnjake opšte prakse«. Takvi »stručnjaci« najčešće se zaglibe u brojnim problemima, prethodno misleći da imaju pamet androida koja im omogućava da izigravaju multipraktik »eksperte«. Pritom, takvi »eksperti« najčešće završe na mjesečnom spisku Centralne banke o blokiranim preduzećima ili se sa ogorčenjem raspituju o tome koliko košta brza likvidacija biznisa. No, recimo da ne želite biti »stručnjaci opšte prakse« već da trezveno i ozbiljno pristupate poslovanju. Ako je tako, onda pođimo redom. Kao budući preduzetnik ili već postojeći vlasnik kompanije znate šta hoćete u poslovnom smislu. I to je, naravno, najvažnije. Što je drugo manje važno ali nije i nevažno? Važno je da odmah imate

svog pravnog i poreskog savjetnika, kao i da imate knjigovođu. Naravno, niko od njih ne mora da bude vrhunski pravnik, niti računovođa sa revizorskim sertifikatom. Ipak, bitno je da posjeduju dovoljno iskustva i pristojnog znanja o poslovnom i radnom pravu i računovodstvu, i da vas pouče kako se registruje i održava privredno društvo, kako se sređuju pravni odnosi unutar i izvan kompanije i šta vam je potrebno da biste uredno vodili poslovne knjige i bez strepnje plaćali poreske obaveze. Jer, firmu ne možete osnovati bez početnog novca, nekoliko obaveznih pravnih dokumenata, niti bez razumijevanja predviđenih procedura i obilaska nadležnih javnih registara.

Vrijeme je najvažnije i jedini je nepovratan resurs.

Baš kao što poslovne poreze ne možete ispravno plaćati ako nemate solidnog knjigovođu koji će na osnovu vaših faktura znati koliko i što dugujete. Niti ćete moći da zasnujete regularan radni odnos, a neko će već morati da ga zasnjuje, ukoliko nemate ugovor o radu, radnu knjižicu ili ne poštujete pravila o zaštiti na radu. I možda ćete mnogo toga moći i sami naučiti i završiti ali ukoliko ignorišete činjenicu da živimo u vremenu koje je zagušeno brojnim propisima, traži specijalistička znanja i obilazak smarajućih institucija, brzo ćete se naći u problemu. Jer, baš kao u biznisu koga ste sami izabrali, tako i u pravnim i knjigovodstvenim poslovima, mnogo toga zahtijeva posebna znanja, stečeno iskustvo ili vještine koje redukuju vrijeme. A znate i sami da je vrijeme najvažnije i jedini nepovratan resurs. Zato je od odlučujuće važnosti da odmah na početku biznisa pošteno

razlučite što možete sami završiti a što traži stručnu pomoć. I da shvatite da tzv. *copy paste* ili puko prepisivanje tuđih akata i dokumenata nekad može biti rješenje ali često može biti i uvertira u problem. Pritom, pravna praksa se mijenja, propisi postaju sve brojniji i složeniji (*što je tužna ali istinita činjenica*), fiskalne procedure i porezi znaju biti komplikovani, knjigovodstvo nije samo dosadno već traži i pametne i kreativne pristupe – i sve je to dovoljan razlog da se o ovim poslovima ozbiljno povede računa. Jer, nema dobrog niti uspješnog biznisa bez solidne pravne podrške, razložnog poreskog savjetovanja (što uključuje i prednosti za one koji kapiraju »rupe u zakonu«) i pouzdanog knjigovođe.

ONO ŠTO MORATE ZNATI O POREZIMA I PORESKOM SISTEMU U CRNOJ GORI

Nacionalni porezi

- Porez na dodatu vrijednost – PDV,
- Porez na dobit,
- Porezi i doprinosi na zarade i
- Ostali porezi (porez na dividende, porez po odbitku, porez na kamatu...).

Lokalni porezi

- Porez na imovinu, porez na potrošnju, prirez na porez na lični dohodak, članski doprinosi, takse i dr.)

Poreske stope na fakturisani promet kupcima (izlazni pdv):

- Opšta stopa od 21%,
- Niža stopa 7%,
- Nulta stopa 0%,
- Oslobođeno PDV-a i
- Usluge stranih lica.

Opšta stopa od 21% se primjenjuje na sve osim na:

- Nižu stopu od 7% koja se primjenjuje na: osnovne namirnice za ljudsku ishranu; lijekove; udžbenike; knjige; dnevnu i periodičnu štampu; autorska prava i usluge iz oblasti obrazovanja, književnost i umjetnost; ulaznice za kulturne i sportske, zabavne i slične aktivnosti; turistički smještaj; pripremanje i usluživanje hrane i pića u hotelima sa najmanje četiri zvjezdice u Sjevernom regionu, odnosno pet zvjezdica u Središnjem i Primorskom regionu; servisne usluge u marinama; neflaširanu vodu za piće; javni prevoz; uslugu javne higijene; pogrebne usluge; stočnu hranu i sredstva za ishranu bilja, itd.

- Stopa od 0% koja se primjenjuje na izvoz; slobodna zona, carinska zona i carinska skladišta; promet u međunarodnom vazдушnom i pomorskom saobraćaju; promet diplomatama i konzularnim predstavništvima i stranom osoblju međunarodnih organizacija; lijekove i medicinska sredstva određena listom fonda za zdravstveno osiguranje; donacije predviđene međunarodnim sporazumom kada je ugovorom predviđeno da se neće plaćati porezi; gradnja i opremanje ugostiteljskog objekta kategorije pet i više zvjezdica, energetskih objekata za proizvodnju električne energije; (veće od 10MW), itd.

Oslobođeni od plaćanja PDV su:

- Javne poštanske usluge,
- Zdravstvene usluge,
- Usluge socijalnog osiguranja,
- Usluge obrazovanja,
- Usluge iz oblasti kulture,
- Usluge vezane za sport,
- Vjerske usluge,
- Usluge koje obavljaju NVO,
- Usluge osiguranja i reosiguranja i posredovanja u osiguranju,
- Promet nepokretnosti osim prve prodaje novoizgrađenog objekta,
- Bankarske i finansijske usluge,
- Usluge igara na sreću,
- Privremeni uvoz i uvoz na koji se ne plaća carina, tranzitni postupak i sl.

Predporez – priznati PDV iz prethodne prometne faze:

- Ulazni PDV na domaći promet (PDV u računima dobavljača, koji su u PDV sistemu),
- PDV plaćen na uvoz i
- PDV na usluge stranih lica.

Povraćaj ulaznog PDV:

- Ako je iznos poreske obaveze (izlazni PDV) u poreskom periodu manji od iznosa ulaznog PDV koji se može odbiti

- u istom poreskom periodu, razlika se priznaje kao poreski kredit za naredni period;
- Na zahtjev može da se izvrši povraćaj PDV u roku od 60 dana od dana podnošenja prijave PDV;
- Kod društava koja se bave izvozom period povraćaja PDV može da bude 30 dana;
- Pravo na povraćaj PDV može da se preusmjeri za plaćanje drugih poreskih obaveza.

POSEBNI POSTUPCI OPOREZIVANJA

Oporezivanje malih obaveznika sa prometom do 18.000€:

Poljoprivrednici:

- Za izvršeni promet, odnosno usluge od strane poljoprivrednika, poreski obveznici za koje je izvršen promet, dužni su u vrijednost (cijenu) tog prometa uračunati iznos paušalne nadoknade u visini od 5% od otkupne vrijednosti proizvoda. Poljoprivredniku se priznaje pravo na naknadu ako je prije toga pribavio saglasnost poreskog organa.

Porez na dobit

Porez na dobit se plaća na osnovu dobiti obračunate u skladu sa računovodstvenim propisima utvrđenu bilansom uspjeha i usklađuje se na način propisan Zakonom o porezu na dobit. Usklađivanje se propisuje na rashode:

- Ne priznaju se neposlovni troškovi, odnosno oni koji nijesu nastali u svrhu obavljanja poslovne djelatnosti,
- Ne priznaju se nedokumentovani troškovi,
- Ne priznaju se kamate i kazne na neblagovremeno plaćene poreze i doprinose,
- Ne priznaju se primanja zaposlenih i drugih lica po osnovu raspodjele dobiti,

- Troškovi zarada i ostalih primanja se priznaju samo ako su isplaćeni u poreskom periodu,
- Priznaje se poreska amortizacija utvrđena posebnim pravilnikom,
- Izdaci za razne zdravstvene, obrazovne, naučne i ostale svrhe priznaju se samo do visine od 3,5% ukupnog prihoda,
- Izdaci za reprezentaciju priznaju se samo do visine od 1% od ukupnog prihoda,
- Članarine komorama, savezima i udruženjima priznaju se u visini do 0,1% ukupnog prihoda,
- Otpis potraživanja se priznaje samo pod određenim uslovima (utuženje, prijava u likvidaciji i stečaju dužnika),
- Ne priznaju se rashodi nastali od obezvrijeđenja imovine, do momenta prodaje ili rashodovanja imovine.

Kapitalni dobiti i gubici koji se ostvare prodajom se nepokretnosti, imovinskih prava, udjela i hartija od vrijednosti se posebno i nezavisno oporezuju od poslovnih dobitaka.

Poreski gubitak iz poslovnih odnosa, osim kapitalnih koji se posebno prenose, mogu se prenositi na račun oporezivog dobitka na buduće obračunske periode ali ne duže od sledećih pet godina.

Poreska stopa poreza na dobit iznosi 9% na usklađenu poresku osnovicu.

Porez po odbitku na prihode od isplate dividendi i udjela, kamata, autorskih prava, zakupa pokretne i nepokretne

imovine i ostalih usluga isplaćenim nerezidentnom pravnom licu je 9% na osnovicu koju čini iznos bruto prihoda. Kod isplate poreza po odbitku se primjenjuju odredbe ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja.

Poreska oslobađanja i olakšice:

- Za obavljanje djelatnosti u nerazvijenim opštinama daju se olakšice i podsticaji novoosnovanom društvu kroz neplaćanje poreza na dobit za osam godina, ali ne više od 200.000 eura ukupno;

- Nevladinoj organizaciji, ukoliko obavljanja privrednu djelatnosti, umanjuje se poreska osnovica poreza na dobit u visini od 4.000 eura;

- Ako obračunati iznos poreza poreski obveznik uplati u roku predviđenom zakonom ostvaruje se pravo na umanjene porezne obaveze 6% uz podnošenje zahtjeva poreskom organu;
- Oslobođanje za plaćeni porez na dobit u drugoj zemlji radi izbjegavanja duplog oporezivanja a na osnovu ugovora koje Crna Gora ima sa drugim državama.

Porezi i doprinosi na zarade

Porezi i doprinosi koji opterećuju troškove rada su uređeni zakonskim propisima o porezu na dohodak fizičkih lica i doprinosima za obavezno socijalno osiguranje koje se obračunava za zaposlenog i doprinos koji se obračunavaju na teret poslodavca.

Na zaradu zaposlenih po ugovoru o radu a u skladu sa zakonskim propisima o radu, obračunavaju se na bruto osnovicu i uplaćuju mjesečno sledeći porezi i doprinosi:

- Porez na lična primanja – 9 %.

Doprinosi na teret zaposlenog:

- Doprinos PIO na teret zaposlenog - 15%,
- Doprinos zdravstva na teret zaposlenog – 8,5%,
- Doprinos za nezaposlene na teret zaposlenog - 0,5%.

Doprinosi na teret poslodavca:

- Doprinos PIO na teret poslodavca - 5,5%,
- Doprinos zdravstva na teret poslodavca – 2,3%,
- Doprinos za nezaposlene poslodavca - 0,5%.

Istovremeno se na teret poslodavca obračunavaju i isplaćuju doprinosi:

- Fond rada – 0,2%,
- Prirez na porez na dohodak fizičkih lica– 15% za Podgoricu i Cetinje, 10% za Budvu i 13% za ostale opštine,
- Privredna komora – 0,27% na bruto zaradu,
- Savez sindikata – 0,2% na bruto zaradu,
- Doprinos za invalide u zavisnosti od broja zaposlenih. Ne plaća se do 10 zaposlenih. Nakon toga skala prema broju radnika.

Budite posvećeni poslovnoj ideji koju ste izabrali, oslonite se na dobre i vrijedne ljude u realizaciji kompanijskih programa i planova. Ali, nikada ne zaboravite da ste stalno okruženi brdom »odvratnih« propisa, maglovitih poreskih regulativa, biznis barijera koje su u interesu parazita u javnom sektoru i političkih teletabisa, kao i zbunjujućih računovodstvenih standarda o kojima i ne morate baš ništa znati. Zbog svega toga ne ignorišite potrebu da vam se pri ruci nađu prikladan pravnik i knjigovođa. I imajte uvijek na umu da iza dobrog i uspješnog biznisa stoje sređene poslovne knjige, izmireni porezi i uredna pravna dokumentacija, što sve svjedoči o tome da savjesno raditi znači raditi zakonito i suprotno nepoštenju i prevari.

Jer, ne radi se samo o odnosu između vas i države, već i odnosu između vas i zaposlenih, vas i vaših poslovnih partnera i na kraju vas i vaše savjesti.

OSNOVE RAČUNOVODSTVA

*Život je poput računovodstva,
sve mora biti uravnoteženo.*

Warren Buffett

Samo ćemo se ukratko osvrnuti na osnove računovodstva, podjelu, principe i izvještavanje.

Računovodstvo je vještina evidentiranja, razvrstavanja, prikazivanja i interpretiranja poslovnih događaja u poslovanju kompanije. Osim toga računovodstvo je podfunkcija funkcije upravljanja i informativna podrška.

To je proces koji obuhvata više značajnih aktivnosti, kao što su:

- **Knjigovodstvo** - dio računovodstva, usmjereno na evidenciju poslovnih događaja. Nastoji dati sliku o stanju poslovanja kompanija, i osnov je za druge procese kao što su planiranje, kontrola, analiza i izvještavanje;
- **Planiranje** - dok je knjigovodstvo sa jedne strane vrijednosna strana podataka o prošlim događajima, planiranje je vrijednosna strana klasifikacije podataka o budućnosti; dok se knjigovodstvo završava računovodstvenim obračunima, planiranje kao rezultat ima računovodstvene predračune;
- **Kontrola** - utvrđivanje pravilnosti i nepravilnosti u svim djelovima poslovanja; podaci moraju biti kontrolisani, kako bi ušli u sastav poslovnih knjiga;
- **Analize** - proces koji se nadovezuje na obradu podataka i planiranje kao procese; cilj analize je da na osnovu podataka iz računovodstvenih obračuna i planiranih podataka,

sagleda i objasni uspješnost poslovanja i daju predlozi da se poslovanje unaprijedi;

- **Izveštavanje** poslednja aktivnost računovodstva, koja je i suština samog procesa, proizvodnje informacija; usmjereno je eksternim i internim korisnicima (zainteresovanim stranama).

Računovodstvo je od koristi sledećim zainteresovanim stranama:

- Ekonomiji države za izračunavanje ekonomskih parametara
- Menadžmentu za praćenje i sagledavanje poslovnog procesa;
- Vlasnicima za informaciju o profitu i poslovanju;
- Budžetu za utvrđivanje poreza i poreskih prihoda;
- Ostalim korisnicima za donošenje odluka, kao što su: investitori, banke, zaposleni, vladine agencije, opštine, dobavljači, kupci i javnost.

Računovodstveni proces, odnosno finansijsko računovodstvo ima za cilj kao finalni proizvod finansijske izveštaje za određeni vremenski period. Razlikuju se sledeće vrste računovodstva:

- **Finansijsko računovodstvo** - računovodstveni sistem koji obezbeđuje informacije koje su prilikom sastavljanja finansijskih izveštaja potrebne eksternim korisnicima; računovodstvenim propisima su definisane forme finansijskih izveštaja;
- **Računovodstvo troškova** - obuhvata dio upravljačkog računovodstva i dio finansijskog računovodstva, tako da je računovodstvo troškova računovodstveni sistem koji obezbeđuje informacije menadžerima za planiranje i kontrolu troškova proizvoda;
- **Upravljačko računovodstvo** - računovodstveni sistem koji obezbeđuje informacije za menadžere, koje su im potrebne u procesu planiranja i kontrole; najčešće su definisani od strane menadžmenta preduzeća i nijesu propisano zakonskim propisima i zavise od računovodstvene i poslovne politike kompanije;
- **Poresko računovodstvo** - razvilo se kao računovodstvo koje se vodi za poreske svrhe, i da se poreski propisi razlikuju od računovodstvenih propisa i standarda.

Osnovni principi računovodstva su: dokumentovanost, pravovremenost, opreznost, dosljednost, stalnost poslovanja, nastanak događaja, fer prikazivanje, koji omogućavaju da se dobiju pouzdane računovodstvene informacije i finansijski izveštaji.

FINANSIJSKI IZVJEŠTAJI

Informacije koje daje računovodstvo su sadržane u propisanim finansijskim izvještajima:

- **Bilans stanja** - predstavlja sumarni pregled sredstava i njihovih izvora, odnosno pokazuje stanje imovine i vlasništva na određeni dan;
- **Bilans uspjeha** - pokazuje ostvareni periodični rezultat;
- **Izvještaj o novčanim tokovima** - informiše zainteresovane korisnike o prilivima i odlivima gotovine po osnovu poslovnih aktivnosti, finansijskih i investicionih aktivnosti;
- **Izvještaj o promjenama na kapitalu** - prikazuje promjene na kapitalu u širem smislu koji obuhvata, osnovni kapital, ostali kapital, staturane rezerve, revalorizacione rezerve, nerasporedjene dobitke iz ranijih godina, i tekuće dobitke i gubitke, kao i nepokrivene gubitke iz ranijih godina;
- **Napomene uz finansijske izvještaje** - napomene uz finansijske izvještaje sadrže opšte informacije o djelatnosti i pravnom statusu pravnih lica, posebne napomene o računovodstvenim politikama koje primjenjuje u skladu sa Međunarodnim računovodstvenim standardima i Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja, kao i pojedinačne napomene o svakoj računovodstvenoj grupi sredstava, kapitala, obaveza prihodima i rashodima, kao i druge informacije koje treba da objelodani u skladu sa računovodstvenim propisima;
- **Izvještaj menadžmenta** - ovaj izvještaj je obavezan u skladu sa Zakonom o računovodstvu i definisano je zakonskim odredbama šta treba da sadrži. Ovaj izvještaj sadrži nefinansijske informacije, informacije o upravljanju, informacije iz oblasti korporativnog upravljanja, društvene odgovornosti, zaštiti životne sredine i sl;
- **Ostali izvještaji** - statistički izvještaj - dizajniran je za potrebe statistike i sadrži posebne i detaljnije informacije o nekim troškovima i kategorijama iz Bilansa stanja i Bilansa uspjeha.

Finansijski izvještaji se obavezno dostavljaju Poreskoj upravi jednom godišnje uz Prijavu poreza na dobit, do 31. marta tekuće godine za prethodnu kalendarsku godinu. Za srednja i velika preduzeća koja imaju obavezu revizije primjenjuju se Međunarodni računovodstveni standardi, dok mikro i mala preduzeća podnose skraćeni set finansijskih izvještaja, odnosno Bilans uspjeha, Bilans stanja i Statistički aneks.

Jedno je sigurno, kao nosioci sopstvenog biznisa, morate razmišljati o izvještajima, kako biste pratili razvoj i promjene Vašeg biznisa.

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

With the support of

Diversity of
Cultural Expressions

Stavovi iznijeti u ovoj publikaciji su stavovi autora i ne moraju obavezno da odražavaju stavove Međunarodnog fonda za kulturnu raznolikost UNESCO.

dizajn: Johart
johartwork@gmail.com